

Бачинська Є. М.,

проректор Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради "Академія неперервної освіти", кандидат педагогічних наук, доцент

ВЕКТОРИ ЗМІН МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті представлено результати дослідження стану організації методичної роботи в закладах загальної середньої освіти, окреслено основні вектори її змін у контексті реформування освіти в Україні.

***Ключові слова:** методична робота, вектори змін, професійний інтерес, індивідуальний план професійного розвитку.*

Актуальність порушеної проблеми. В умовах реформування системи загальної середньої освіти в Україні виникла потреба зміни підходів до організації науково-методичного супроводу професійної діяльності вчителя, забезпечення оптимальних умов для його професійного й особистісного розвитку. Це зумовлює потребу формування нових основоположних підходів, бачень щодо супроводження праці педагогічних працівників, розвитку їхнього освітнього потенціалу, визначення змісту та структурних компонентів методичної роботи, застосування оптимальних форм її організації з метою досягнення спрогнозованого результату.

Тому **метою статті** є визначення основних векторів змін шкільної (у закладах загальної середньої освіти) методичної роботи в контексті реформування освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. Вивчення питання організації методичної роботи в закладах загальної середньої освіти є складовою загального дослідження сутності післядипломної педагогічної освіти, неперервної освіти та освіти дорослих.

Для розкриття заявленої теми нами проведено аналіз нормативно-правового забезпечення реформування освіти України, зокрема Розпорядження Кабінету міністрів України "Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року" [3], Закону України "Про освіту" [2] та розглянуто стан і перспективи розвитку методичної роботи у школі.

У вересні-листопаді 2017 року нами проведено дослідження "Методична робота у школі: реалії та потреби (як є і як має бути?)", мета якого – аналіз стану методичної роботи в закладах загальної середньої освіти, розгляд її спроможностей щодо науково-методичного супроводу педагогічного працівника в умовах нових підходів до організації навчання в зазначених закладах, визначення основних напрямів змін системи методичного супроводу.

У дослідженні взяли участь 268 педагогічних працівників, із них: 23 методисти, 36 заступників директорів закладів загальної середньої освіти, 201 учитель. Упродовж 3 місяців проведено опитування й анкетування, стратегічні сесії, круглі столи для педагогічних працівників та здійснено вивчення досвіду організації методичної роботи в закладах освіти.

Респондентам було запропоновано відповісти на запитання, яким є сучасний стан методичної роботи та що потрібно змінити за напрямками:

- концептуальна основа (провідна ідея) організації методичної роботи;
- місія шкільної методичної роботи;
- мета і завдання;
- діагностика (вивчення);
- структурні компоненти методичної роботи;
- форми роботи;
- результати.

У ході дослідження встановлено суперечність між необхідністю підготовки вчителя до роботи в новій українській школі, тобто потребою сформувавши педагога, готового до змін, з інноваційним педагогічним мисленням, здатного оволодіти сучасним змістом і навчальними технологіями, працювати для досягнення результату, та багаторічним досвідом організації методичної роботи.

Отже, перший напрям дослідження був пов'язаний з аналізом стану організації методичної роботи в сучасному закладі загальної середньої освіти: "Методична робота: реалії (як є?)". Респонденти зазначили, що методична робота в навчальних закладах є важливою складовою педагогічного процесу. На їхню думку, у процесі методичної роботи здійснюється підвищення наукового рівня вчителя, його підготовка до засвоєння нового змісту і технологій, постійне ознайомлення з досягненнями педагогіки і психології, вивчення і впровадження у шкільну практику кращих педагогічних практик. Характерним є те, що педагоги беззаперечно вказали, що концептуальною основою, провідною ідеєю організації методичної роботи є **єдина шкільна методична тема (проблема)**. На її основі визначається та конкретизуються теми діяльності методичних об'єднань та кожного вчителя.

Єдина методична тема (проблема) також є основою для формування структури методичної роботи, її змісту та форм роботи з педагогічними працівниками. Тому основне призначення (місія) шкільної методичної роботи, на думку заступників директорів навчальних закладів і методистів, полягає у створенні злагодженої системи роботи над єдиною методичною темою (проблемою) школи із врахуванням особливостей кожного вчителя, загальних тенденцій розвитку суспільства, інновацій в освіті та нормативних документів. І, відповідно, методична робота, на думку респондентів, полягає в навчанні вчителів нового змісту, сучасних технологій і сприяння їх упровадженню в педагогічну практику. Варто також відзначити, що для організації методичної роботи, надання адресної допомоги нині в закладах загальної середньої освіти розроблено діагностичні картки, анкети, опитувальники. Передбачено також, що вчителі визначають основні утруднення і проблеми, у вирішенні яких вони потребують методичної допомоги, та власні педагогічні досягнення, які можуть запропонувати колегам.

Основним структурним компонентом шкільної методичної роботи є методичні об'єднання, сутність діяльності яких полягає в навчанні вчителів та демонстрації кращих зразків педагогічної практики. Пріоритетними є масові та групові форми роботи: семінари-практикуми, конференції, круглі столи тощо. 27% респондентів зазначили, що результатом методичної роботи в закладах загальної середньої освіти є підвищення рівня знань і професійної майстерності вчителя; 3% – удосконалення педагогічної практики.

Таким чином, за результатами дослідження було встановлено, що наявна нині система методичної роботи в закладах загальної середньої освіти має багаторічний досвід, в основі якого – знаннєвий підхід до її організації та проведення.

У ході дослідження його учасниками визначено вектори (напрями) змін шкільної методичної роботи в контексті реалізації Концепції Нової української школи та Закону України "Про освіту": "Методична робота: потреби (як має бути?)".

У Законі України "Про освіту" (ст. 53, 54, 59) [2] утверджено право вчителя на навчання упродовж життя та академічну мобільність, вибір видів і форм професійного

зростання, суб'єктів освітньої діяльності. Зазначаємо, що відповідно до зазначеного документа (ст. 53), педагогічний працівник є здобувачем (а не отримувачем) освіти та має право на індивідуальну освітню траєкторію. У ст. 1 цього документа визначено, що індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації освітнього потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчання дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання.

Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована на основі індивідуального навчального плану [2]. Таким чином, стає зрозуміло, що наявна система шкільної методичної роботи вже не відповідає сучасним запитам і потребам, а потребує суттєвих змін: переосмислення концептуальних засад, змісту, підходів до організації і форм її проведення.

У ході активного обговорення під час стратегічних сесій і круглих столів педагогічними працівниками окреслено основні напрями змін шкільної методичної роботи. Зокрема, **концептуальною основою, провідною ідеєю організації шкільної** (в закладах загальної середньої освіти) **методичної роботи** має стати така: **в основі методичного супроводу педагогічного працівника має бути професійний інтерес кожного вчителя, який виявляється на основі особистого професійного запиту.**

У довідниковій літературі поняття "інтерес" тлумачиться як "властиве людині ставлення, що виражає позитивну або негативну спрямованість її активності, діяльності, творчості до пошуку, вибору, використання або створення нових засобів, норм, інституцій, здатних задовольнити інтерес" [5, с. 339]; "реальна причина, рушійний фактор соціальних дій" [5, с. 347]; "об'єктивна причина діяльності суб'єкта, спрямованої на задоволення певних потреб; форма прояву пізнавальної потреби, яка забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення мети діяльності" [4, с.147]; "увага до кого-, чого-небудь, зацікавленість чимось. Те, що йде на користь кому-, чому-небудь, відповідає чийсь прагненням, потребам" [1, с.401].

Відповідно поняття "запит" трактується як "вимога, прохання дати які-небудь відомості або офіційне роз'яснення з приводу чогось; потреба в чому-небудь, що вимагає задоволення. Те, що вимагає з'ясування" [1, с. 388], а "професійний" як "те, що пов'язане з певною професією" [1, с. 995].

Отже, професійний інтерес можемо розглядати як внутрішню спонуку, особисту потребу, індивідуальний, умотивований та свідомий вибір учителем напряму професійного розвитку та вдосконалення власної педагогічної діяльності.

Педагогічний інтерес може бути як пасивний, так і активний (бажання задовольнити потребу). Учитель може задовольнити професійний інтерес як самостійно, так і завдяки участі в заходах, що будуть цьому сприяти, – науково-методичних у загальної середньої освіти (шкільних), районних, міських, обласних, всеукраїнських, міжнародних – у формі очних, заочних, он-лайн тощо.

У таких умовах **першочерговим завданням організаторів шкільної методичної роботи є отримання від учителя професійного запиту** як потреби, свідчення необхідності надання йому інформації або певної освітньої послуги для задоволення власного професійного інтересу.

Саме на основі професійного інтересу та запиту кожним учителем має розроблятися індивідуальний план професійного розвитку; тож методична робота має бути спрямована на супроводження професійного вдосконалення педагога. Це означає, що в сучасних умовах методична робота в межах кожного закладу загальної середньої освіти не може спрямовуватися на вирішення єдиної проблеми або питання, над яким працюють усі педагогічні працівники: вона має організовуватися різноаспектно за змістом (відповідно до запитів усіх педагогів) та за організацією (кожному педагогу потрібно запропонувати форми

навчання й розвитку, що є найбільш оптимальними для вирішення його професійних запитів).

В організації методичної роботи важливо врахувати, що в сучасних умовах в навчальному закладі можуть створитися такі об'єктивні ситуації:

- 1) усі вчителі закладу загальної середньої освіти мають різні професійні інтереси та неоднакові професійні запити;
- 2) професійні інтереси групи вчителів можуть бути спорідненими. У таких випадках можуть створюватися цільові динамічні групи вчителів. Наприклад, п'ять учителів різних предметів усвідомили, що потрібно зрозуміти сутність та навчитися впроваджувати технологію розвитку критичного мислення в навчанні учнів, три вчителі зрозуміли, що потребують підготовки до впровадження технології перевернутого навчання, два – бажають засвоїти зміст та особливості навчання учнів методикам вирішення конфлікту, а ще у двох – виникла потреба впровадження технології формування культури здоров'я;
- 3) професійний інтерес учителя – категорія не стала, а динамічна, тож постійно змінюється, розвивається, уточнюється.

Отже, за результатами дослідження було зроблено висновок, що методичну роботу в закладах загальної середньої освіти потрібно розглядати як особистісно зорієнтовану, адаптивну й мобільну, гнучку, таку, що своєчасно реагує на запити всіх педагогічних працівників та задовольняє їх.

У ході дослідження встановлено, що більшість учителів поняття "професійний інтерес" та "професійний запит" ототожнюють з поняттями "утруднення у професійній діяльності", "недоліки в роботі". Чітко описати професійний інтерес та сформулювати особистий професійний запит змогли лише 7% учителів, 51% респондентів указав загальні напрями навчання (сучасні технології, компетентнісне навчання, використання ІКТ, особистісно зорієнтований урок тощо), 42% із них не змогли відповісти на це запитання.

Така ситуація зумовлює ще одну ключову зміну в підходах до організації шкільної методичної роботи. Тобто **місія методичної роботи** в закладах загальної середньої освіти в сучасних умовах полягає у стимулюванні професійного інтересу, сприянні формуванню особистісного професійного запиту вчителя та його задоволення для вдосконалення педагогічної практики (*особистісного професійного розвитку*). А отже, **метою сучасної методичної роботи** є створення умов для особистісного професійного розвитку кожного вчителя. Ця мета конкретизується в **завданнях**:

- створити в закладі загальної середньої освіти *інформаційно-освітнє середовище* професійного розвитку вчителя різними засобами, зокрема й із використанням хмарних технологій, соціальних мереж тощо. Напрямами опосередкованого інформування можуть бути сучасні тренди в освіті, успішні практики, педагогічні відкриття, альтернативні думки, дискусії тощо;
- *створити методичну афішу*. Методичну афішу розглядаємо як анонс науково-методичних заходів, які будуть проводитися на шкільному, районному (міському), обласному та всеукраїнському рівнях. До таких заходів можуть бути віднесені безкоштовні або за кошти учасників тренінги, квести, семінари, конференції, екскурсії, коучинги тощо, які проходять як у робочі, так і у вихідні дні. Учитель відповідно до власного педагогічного інтересу зможе обрати види, форми, суб'єктів освітньої діяльності та сформувати індивідуальний навчальний план;
- *створити методичну інфраструктуру*, залучити зовнішні ресурси для участі у шкільній методичній роботі, активізувати внутрішні ресурси для задоволення професійного інтересу вчителів та вдосконалення ними власної педагогічної практики;
- організувати підтримку в розробленні вчителем *цільової програми професійного розвитку, індивідуального плану професійного вдосконалення*;

– спроектувати *особистісно орієнтовану адаптивну організаційну структуру* методичної роботи (наприклад, матричного типу), спрямовану на задоволення запитів кожного вчителя закладу загальної середньої освіти.

Це має забезпечити **результат**: задоволення професійного інтересу кожного вчителя, високий рівень його особистісного професійного розвитку, що виявляється в удосконаленні педагогічної діяльності.

Відповідно до мети, завдань і прогнозованого результату потрібно спроектувати як постійні, так і тимчасові структурні підрозділи системи методичного супроводження вчителя в навчальному закладі. Як тимчасові структурні підрозділи розглядаємо динамічні цільові групи, індивідуальні лабораторії вчителів, творчі майстерні тощо. Тому основними **формами** методичної роботи мають стати індивідуальна і групова.

Спільно з педагогічними працівниками нами визначено, що основою **діагностики** повинні бути запитання для виявлення професійного інтересу та запиту вчителів.

Порівняльну характеристику традиційної методичної роботи в закладі загальної середньої освіти та запропонованих векторів змін узагальнюємо в табл. 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційної методичної роботи та запропонованих напрямів змін

Напрями	Традиційна методична робота	Вектори змін у методичній роботі
Концептуальна основа, провідна ідея організації методичної роботи	Знанневий підхід. Єдина методична тема (проблема) школи (закладу загальної середньої освіти), що визначає зміст діяльності методичної служби	Компетентнісний, особистісно зорієнтований, адаптивний підхід. Зміст діяльності визначають професійні інтереси та професійні запити всіх учителів
Мета	Передавання знань з актуальних питань освіти	Створення умов для задоволення професійного інтересу
Функції	Навчання	Сприяти формуванню професійного інтересу, запитів та їх задоволення
Структурні компоненти	Методичні об'єднання	Динамічні групи, творчі лабораторії, індивідуальні майстерні
Форми роботи	Масові, групові	Індивідуальні, групові
Діагностика	Утруднень, недоліків, власних напрацювань	Професійних інтересів і запитів
Результати	Підвищення рівня знань та педагогічної майстерності	Задоволення професійного інтересу для удосконалення власної педагогічної практики

Висновки. Отже, у результаті проведеного дослідження нами розглянуто стан наявної методичної роботи в закладах загальної середньої освіти, визначено основні вектори її змін, оновлення в контексті сучасного розвитку суспільства, нової філософії освіти. Зроблено висновок, що відповідно до концепції Нової української школи та Закону України "Про освіту", сучасних умов діяльності навчальних закладів потребує оновлення й система методичної роботи всіх рівнів: шкільного, регіонального, обласного, всеукраїнського – щодо підходів (концептуальної основи), мети, функцій, змісту, структурних складників, форм організації діяльності та її результатів. Це зумовлює **актуальну потребу наукового розроблення та обґрунтування** питання методичного супроводження професійної діяльності вчителя в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Г. Бусел. – К. ; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2004. – 1440 с.
2. Закон України "Про освіту" [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року : Розпорядження Кабінету міністрів України № 988-р від 14.12.16 [Електронний ресурс] // Освіта.ua. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
5. Філософський словник соціальних термінів / [Андрущенко В. П., Андрущенко Т. В., Антонечко В. Г. та ін.] ; під заг. ред. : В. П. Андрущенко. – К. ; Харків : Р.И.Ф., 2005 . – 670 с.

Бачинская Е. Н. Векторы перемен методической работы в заведениях общего среднего образования в контексте реформирования образования в Украине

В статье представлены результаты исследования организации методической работы в, определены основные векторы её изменения в контексте реформирования образования в Украине.

Ключевые слова: методическая работа, векторы изменения, профессиональный интерес, индивидуальный план профессионального развития.

Bachynska, Y.M. Vectors of Changes in Methodological Work in a Secondary Educational Institution in the Context of Education Reform in Ukraine

The article presents the results of the study of methodological work organization in secondary educational institutions, outlines the main vectors of its changes in the context of the education reform in Ukraine.

Key words: methodological work, vectors of changes, professional interest, individual professional development plan.